Jdeme Autistům Naproti z.s.

Stomatologická péče o děti/dospělé s PAS

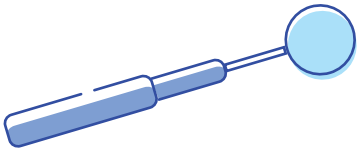

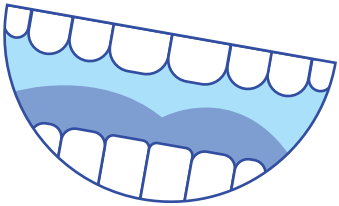

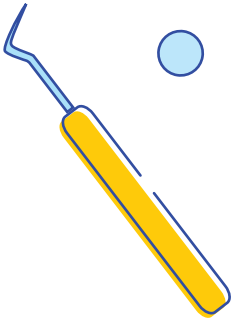

Poděkování

Rádi bychom tímto poděkovali Nadačnímu fondu Abakus, který náš projekt „**Přístup osob s PAS ke zdravotní péči v Olomouckém kraji**“ finančně podpořil, a také Nadaci OSF, která jej administrovala. Díky spolupráci s konzultanty z OSF v rámci Advokační akademie jsme pak mohli učinit mnohé posuny v oblasti stomatologické péče o hendikepované občany. Vážíme si především partnerského přístupu a vstřícnosti.

Poděkování si zaslouží Bc. Kateřina Dobrozemská, která po téměř dva roky celý projekt koordinovala. Díky její nezdolnosti a odvaze se začínají postupně v celém systému startovat změny.

Celý projekt spolukoncipovala, vytvářela administrativní zázemí a statistickými daty se zabývala naše kolegyně Mgr. Jaroslava Muzikantová, za což jsme jí nesmírně vděční.

Díky velkorysému daru FN Olomouc jsme mohli zařídit cvičnou zubní ordinaci zubařským křeslem. Anesteziologický přístroj je darem z Odboru nakládání s nepotřebným majetkem Ministerstva obrany ČR.

Vážíme si toho, že odborné články do našeho průvodce sepsaly tyto dámy: Mgr. Renata Krčilová, MUDr. Eva Míšová, Ph.D., MBA a Tereza Sisáková, DiS., diplomovaná dentální hygienistka.

Markéta Jandeková

Záměr projektu a zjištěná fakta

Již v roce 2015 proběhlo šetření Veřejného ochránce práv ohledně stomatologické péče pro hendikepované občany v České republice. Závěry byly publikovány v roce 2018. Z této zprávy vyplývá, že tato péče je u nás jen velmi těžce dostupná, na Moravě je situace závažnější než v Čechách.

Cílem bylo najít pomoc pro pacienty s vážným postižením, kteří v určité chvíli potřebují konzervačně chirurgické ošetření zubů v celkové anestezii. S tím, že jsme se zaměřili na situaci v Olomouckém kraji.

Šetřením vyšlo najevo, že čekací lhůty na ošetření v celkové anestezii v rámci Olomouckého kraje dosahují délky až dva roky u dětí a více než jeden rok u dospělých.

V případě objednávání neexistuje publikovaný manuál k tomu, jakým způsobem má zákonný zástupce postupovat. Tedy na jaké telefonní číslo a instituci se obrátit, pokud potřebuje ošetření v celkové anestezii. Bylo také zjištěno, že FN Olomouc neeviduje počty zájemců z řad hendikepovaných osob, které potřebují ošetření v celkové anestezii.

FN Olomouc také nedeklaruje péči o hendikepované pacienty potřebující ošetření v celkové anestezii na svých webových stránkách. FN Motol v Praze, Dětská nemocnice FN Brno a FN u sv. Anny v Brně se k plnění tohoto závazku oficiálně zavazují a publikují jej na svých webových stránkách.

Část pacientů, kteří si to finančně mohou dovolit, z důvodu dlouhých čekacích lhůt odchází do soukromého sektoru. Na privátních klinikách je dostupnost zákroku v řádu několika týdnů, ovšem částky za zákrok v celkové anestezii většinou jsou ve výši od 15 000–20 000 Kč dle rozsahu zákroku (pracoviště v Brně, Luhačovicích, v Praze).

V celé republice tento proces probíhá následovně. Hendikepovaný pacient, kterého již není možné ošetřit v ordinaci primárního stomatologa, dostane od svého lékaře žádanku, na které je napsáno doporučení k celkové anestezii. Ovšem ještě před zákrokem samotným musí vidět chrup pacienta lékař z týmu dané FN

(tzv. **indikační vyšetření**), který posoudí, zda je možné zákrok provést „na křesle“, nebo zda pacient bude muset být odeslán k ošetření v celkové anestezii.

V Olomouckém kraji ve státním zdravotnictví je čekací doba na proces „nahlédnutí do ústní dutiny“ až 6 měsíců, v případě, že je následně indikováno ošetření v celkové anestezii, čekací doba na zákrok se prodlužuje až na dva roky.

Na brněnských pracovištích proběhne zákrok v celkové anestezii přibližně do 5 až 7 měsíců, se stejným postupem, tedy, že zákroku předchází prohlídka v ambulanci pracoviště (v tomto případě v řádu několika týdnů od zadání požadavku pacientem, respektive jeho rodinou).

Z uvedeného tedy vyplývá, že sociální pracovníci našich služeb většinou odkazují rodiny pacientů s PAS na pracoviště do Jihomoravského kraje z důvodu kratších čekacích lhůt na ošetření chrupu v celkové anestezii nebo do soukromých ambulací.

Cílem našeho projektu bylo iniciovat změny ve FN Olomouc v oblasti péče v celkové anestezii o občany s hendikepem. Ideální se jeví sestavení multidisciplinárního týmu, který zahrnuje stomatologa, stomatochirurga, anesteziologa, rodiče, případně speciálního pedagoga.

Klademe důraz na to, aby součástí týmu byl lékař – stomatolog, který bude zajišťovat konzervačně chirurgické ošetření zubů. V současné době je tento tým často neúplný, na sále je jen stomatochirurg, který provádí extrakce zubů.

Také jsme si v projektu předsevzali podporovat rozvoj spolupráce poskytovatelů zdravotních a sociálních služeb za účelem koordinovaného přístupu při zajišťování dlouhodobé péče.

V rámci projektu „Přístup osob s PAS ke zdravotní péči v Olomouckém kraji“ se nám v říjnu 2022 podařilo otevřít cvičnou zubní ordinaci, vybavenou zubařským křeslem, anesteziologickým přístrojem a dalším. V tomto prostředí probíhá nácvik na zubní vyšetření právě v rámci námi registrovaných sociálních služeb.

Charakteristika cílové skupiny

Autistické spektrum je velmi široké. Od dětí/dospělých, kteří dokáží spolupracovat, funkčně verbálně komunikovat a jádro jejich obtíží tkví v sociální oblasti, jsou na autistickém spektru také lidé s těžkou symptomatikou, komunikující pouze neverbálně, obtížně spolupracující. Významnou roli u pacientů s PAS (porucha autistického spektra) hraje téměř vždy senzorika, tedy smyslové vnímání, které bývá odlišné od většinové společnosti, a z toho pak vyplývají jiné reakce na běžné podněty.

Toto vše je pak důležité ve všech aspektech života, stomatologickou péči nevyjímaje.

V rámci projektu jsme se zaměřili na pacienty s PAS +. Tedy na pacienty s chováním náročným na péči, téměř vždy nespolupracujícími.

Stomatologický informační servis obecně

Nutnost mít svého ambulantního primárního stomatologického lékaře

Většina rodin pro své dítě s PAS má svého zubaře a chodí na pravidelné preventivní prohlídky. Často však ten moment, kdy dítě přestává spolupracovat a lékař si neví s péčí rady, vede k situaci, kdy se intervaly návštěv v ordinaci prodlužují, až ustanou.

Tento fakt pak má velký negativní vliv v prognóze zubního zdraví dítě/dospělého s PAS do budoucnosti. Takový pacient bude muset později absolvovat ošetření v celkové anestezii ve státním zdravotnictví. Pak je nutností žádanka od jeho primárního stomatologa, bez níž nelze do systému vstoupit.

Nemohu pro své dítě/dospělého s PAS najít ambulantního primárního stomatologického lékaře

Za časovou a místní dostupnost lékařské péče je zodpovědná zdravotní pojišťovna, u které je dítě/dospělý s PAS pojištěno. Žádejte informace tam a stůjte si na svém. Vaše dítě je stejný občan jako všichni ostatní a má nárok na státem garantovanou zdravotní péči.

Snažím se najít pro své dítě/dospělého s PAS ambulantního primárního stomatologického lékaře, přesto se to nedaří. Nemám však už sílu vymáhat si toto právo, případně si stěžovat.

Prosím vytrvejte! Je nám jasné, že zajištění stomatologické péče je pouze jednou z nutností, kterou musíte u svého dítěte/dospělého s PAS řešit, že všech povinností spojených s péčí o Vaše dítě s PAS je mnoho.

A právě z těchto důvodů si řekněte o pomoc. Je to zcela adekvátní. Například klíčový pracovník ze sociální služby, kam Vaše dítě chodí, může v tomto směru pomoci.

Pokud si nechcete na negativní stav věcí stěžovat, můžete alespoň písemně evidovat nastalou skutečnost. I toto pomůže ve sbírání dat, která jsou nutná, aby se v tomto směru iniciovala změna.

Jednoduše to provedete tak, že písemně zaznamenáte to, co řešíte a necháte si tuto skutečnost potvrdit na podatelně zdravotní pojišťovny. Ofocený dokument můžete odevzdat opět v sociální službě, do které Vaše dítě dochází. Sociální služba bude s Vaším souhlasem evidovat tuto záležitost, a pokud to bude i Vaše vůle, využije následně tento dokument při příslušných jednáních o zlepšení stavu věcí.

Samozřejmě můžete také podat stížnost, pokud vnímáte, že je situace již bezvýchodná. Formulář pro tuto stížnost naleznete na stránce Ministerstva zdravotnictví ČR. Opět využijte pomoci sociálního pracovníka, který Vás podpoří, abyste se v daných postupech lépe zorientovali.

Jaká je současná skutečnost? Nyní zdravotní pojišťovny prakticky nezaznamenávají písemné negativní zkušenosti od rodičů hendikepovaných dětí. Rodiče několikrát zatelefonují, bez písemného záznamu, a podnět pro budoucí řešení pak schází.

Prosím, buďte si vědomi toho, že nemáte vůči systému pouze povinnosti, ale máte také práva, kterých je třeba se domáhat.

Praktické informace

Bruxismus – pokud Vaše dítě/dospělý skřípe zuby, má to ve svém důsledku negativní vliv na zubní sklovinu. Vysledujte, v jakých situacích se to děje, zda to souvisí s tenzí, napětím, bolestí a dejte svému dítěti jiné možnosti, jak stres odfiltrovat (antistresové míčky, masáže, snoezelen prvky u Vás doma, různé druhy kousátek i pro dospělé, viz www.kousak.cz).

POZOR!

I když dítě/dospělý **okusuje tvrdé předměty**, potřebuje v nabídce kousátek spíše **měkké varianty těchto pomůcek**.

Možnost volby – pracujte aktivně s možností volby v životě dítěte/dospělého s PAS. Tento přístup je velmi užitečný také v péči o zubní zdraví Vašeho dítěte, které často chce mít věci pod kontrolou. To znamená, že můžete nabídnout kartáčky různých barev, kartáček klasický či elektrický sonický kartáček, zubní pasty různých příchutí atd.

Čistění zubů je zábava – pokud bude s legrací, zábavou alespoň občas čištění zubů spojené, pak pro všechny členy v rámci Vaší rodiny bude tato nutná činnost daleko příjemnější.

K čištění zubů využívejte různá prostředí – čištění zubů nemusí probíhat pouze v koupelně, ale úplně klidně i v jiných místnostech bytu, tak aby dítě mělo pohodlí, které má rádo. Např. křeslo v obývacím pokoji, sedací vak atd.

Ukazujte dítěti, jak si sami čistíte zuby – signalizujte mu i neverbálně, že je to vaše top aktivita a že si ji umíte užít.

Senzorické obtíže – nechce Vaše dítě/dospělý vůbec otevřít ústa, má oblast hlavy, případně celého těla velmi citlivou. Pak určitě používejte taktiky senzorické integrace, Handle přístupu. Může Vám v tom opět pomoci sociální služba sestavením senzorického profilu Vašeho dítě a prací se senzorikou. V žádném případě nerezignujte na čištění zubů. Zkoušejte všechno postupně. Pokuste se vkládat do úst dítěte/dospělého prst, případně prst, na kterém je silikonový náprstek. Zkoušejte různé varianty pomůcek pro ústní hygienu, opět viz www.kousak.cz

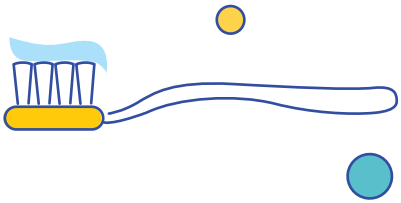

Věci se postupně mění – i když se Vám zdá, že to jde příliš pomalu, postupně ve vývoji Vašeho dítěte dochází ke změnám ve všech oblastech života. Vzpomínáte si ještě na období, kdy Vaše dítě jedlo jeden nebo dva druhy potravin? A tím, že jste krok za krokem rozšiřovali repertoár potravin, věci se začaly měnit. Stejně tak je to se vším, včetně čištění zubů. Velmi důležité v péči nejen o zubní zdraví, ale obecně, je to, aby se do péče o dítě/dospělého s hendikepem zapojilo více členů domácnosti, pokud je to možné. Jestliže zůstává péče na jednom člověku, je to často z dlouhodobého hlediska velmi náročné. Čistit zuby může máma, táta, starší sourozenec – pobavte se v rodině o těchto záležitostech a také o jiných ohledně péče o Vašeho hendikepovaného člena rodiny. Otevřete se více možnostem. Opakuje se situace, že Vaše dítě s hendikepem chce čistit zuby jen od jednoho člena domácnosti, který je pak přetížený a nedělá tuto činnost rád? Pokud Vaše hendikepované dítě verbálně funkčně komunikuje, zjistěte, co v této skutečnosti hraje roli. Pokud to není možné, udělejte pokus. Vyčistěte si v rámci domácnosti zuby navzájem a sdělte si své pocity. Věříme, že příčinu odhalíte.

Léky – ptejte se pediatra/praktického lékaře, zda léky, které Vaše dítě/dospělý užívá, nemají negativní vliv na zubní zdraví. Případně se ptejte na jiné varianty medikamentózní léčby.

Odměny a motivace – pracujte u svého dítěte/dospělého se systémem hodnot. Často velmi dobře funguje odměna sociální, pozornost a radost rodiče. V případě materiálního odměňování rodiče, sourozenci dětí nebo učitelé, případně asistent pedagoga vědí, s čím si dítě aktuálně rádo hraje a za co je ochotno otevřít ústa, případně si zuby nechat vyčistit.

Potravinové doplňky – kvalitní stav zubů je závislý na mnoha faktorech, mimo jiné na dostatku vitamínu D, vápníku a jiných vitamínů a minerálů. Mnoho dětí/dospělých s PAS trpí právě nedostatkem vitamínu D. Doporučujeme Vám zjistit hladinu těchto prvků krevním testem a případně okamžitě začít s doplňováním (rybí olej, bohatý na Omega-3 mastné kyseliny EPA a DHA, dbejte při tom na správný poměr mastných kyselin Omega v těle, což je 6:3).

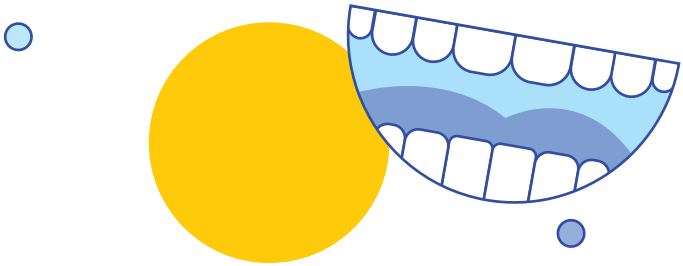

Cvičná zubní ordinace

V říjnu roku 2022 vznikla v prostorách naší organizace Jdeme Autistům Naproti z.s. cvičná zubní ordinace, která je vybavená zubařským křeslem a anesteziologickým přístrojem. V rámci námi registrovaných služeb mají naši klienti se svými klíčovými pracovníky možnost zvykat si na toto specifické prostředí a částečně se tímto způsobem adaptovat na reálné vyšetření u stomatologa.

Důležitým prvkem je rovněž edukace pečujících osob ohledně správného nácviku čištění zubů a domácí péče o chrup.

Cvičná zubní ordinace obsahuje smyslovou místnost zvanou snoezelen, která umožňuje klientům s PAS uvolnit stres a napětí. Je to z toho důvodu, že právě senzorická oblast bývá u pacientů s PAS velmi důležitá a její „kondice“ často rozhoduje o úspěchu či neúspěchu v mnoha oblastech života člověka s PAS, zubní péči nevyjímaje.

Pacientovi s PAS je na vyžádání vypracován senzorický profil, který může lépe objasnit příčiny „problémového chování“ a jeho nápravu.

Cvičná zubní ordinace umožňuje bez časového stresu poznávat specifika tohoto zdravotnického prostředí v doprovodu sociálního pracovníka. Tím naplňujeme jeden z našich záměrů, a to spolupráci zdravotního a sociálního sektoru.

Ještě je nutné podotknout, že ve cvičné zubní ordinaci neprobíhají stomatologické zákroky.

V současné době cvičná zubní ordinace nedisponuje lékařem – zubařem. Do budoucna však o tuto možnost usilujeme – v těchto prostorech by tak probíhala odborná konzultace stomatologa a rodiče dítěte/dospělého s PAS s nahlédnutím do ústní dutiny pacienta, avšak bez následného zákroku lékaře.

KONTAKT

Cvičná zubní ordinace
Jdeme Autistům Naproti z.s.
Slovenská 5, Olomouc

telefon: **733 742 177**
e-mail: **zuby@jan-olomouc.cz**

Příklady dobré praxe – MUDr. Ladislav Bárta

V této kapitole se budeme věnovat diplomové práci MUDR. Ladislava Bárty na téma: **Autistický pacient v zubní ordinaci – Základní podmínky pro zdárný průběh stomatologického ošetření**

Diplomová práce byla odevzdána v roce 2011 na Katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.
Zásadní však je, že pan doktor Bárta uplatňuje principy péče o pacienty s PAS ve své stomatologické ordinaci dosud.

MUDr. Ladislav Bárta ve své diplomové práci konstatuje následující:
„Autismus je v současné době velmi diskutované a frekventované téma …. Ale přesto není odborná veřejnost dostatečně informována o tom, jak se k postiženému správně chovat, jak korektně přistupovat k jeho lékařskému ošetření. Jako by většina odborníků spoléhala na to, že se s takovým pacientem nikdy nesetká, a když už náhodou ano, tak ho odešle k „odbornějšímu" odborníkovi."

Pan doktor Bárta používá ve své stomatologické praxi s pacienty s PAS velmi pokrokově metodu Videotrénink interakcí (VTI), při které využívá analýzu videozáznamu.
Je samozřejmé, že toto je velmi efektivní, ale zatím nadstandartní přístup. Avšak MUDr. Bárta dodává, že i obyčejný záznam návštěvy dítěte/dospělého s PAS u stomatologa a jeho analýza, za souhlasu všech zúčastněných, poskytne vhled do proběhlé situace.

„…. využití nahrávky v sebe-edukaci má svoje místo všude tam, kde je třeba komunikaci podpořit, zlepšit či modifikovat. A práce s handicapovanými klienty je přesně tou oblastí, kde komunikace hraje velmi významnou roli. Ze tří důvodu. Prvním je to, že handicapovaný klient je na správnou formu komunikace velmi citlivý. Druhým důvodem je fakt, že první kontakt s handicapovaným pacientem je většinou pro druhou stranu něčím „jiným", což poměrně často vyvádí nezkušeného z jistoty běžného komunikačního procesu ve smyslu ztráty vlastní přirozenosti a jistoty, která je ze strany handicapovaného nepříznivě vnímána. Třetím důvodem je to, že handikepovaný jedinec komunikuje „jinak" a pro druhého je obtížné se na něj naladit a zvolit efektivní komunikační vzorec."

Doporučení MUDr. Ladislava Bárty směřující k ošetřování pacientů s PAS:

- Alibistická tendence rétoriky lékařů „nebudeme ho vyšetřením trápit“ postupně vede jen k nakupení problémů. Pak je nutná akutní návštěva specializovaného pracoviště, což je pro dítě s PAS maximálním stresujícím zážitkem.
- Lékař by měl získat co nejvíce informací o specifikách toho kterého konkrétního pacienta ještě před jeho první návštěvou.
- Rodina by měla stomatologa informovat o uklidňujících prostředcích pro své dítě a tyto přinést s sebou do ordinace – hudba, tablet, řetízky, provázky atd.
- Lékař by měl s pacientem komunikovat jasně a stručně, bez dlouhých vět s ohledem na porozumění pacienta.
- Návštěva pacienta má své zarámování: přivítání – pozdrav – pochvala pacienta – pan doktor pacientům i tleská a zřetelně artikuluje, pokud to jde, nepoužívá roušku, následuje volba příštího termínu návštěvy a rozloučení.
- MUDr. Bárta odmítá používat násilí při vyšetření a ošetření v křesle,
- asistentka lékaře a celý jeho tým musí být s potřebami pacienta taktéž dopředu seznámeni,
- pokud v ambulanci pracuje více zdravotních sester, domlouvá se další návštěva tak, aby mohl pacient být u stejné sestry.
- Použijte fotky, alespoň v mobilu – ordinace, pan doktor, sestra – a jejich zařazení do vizuálního měsíčního režimu.
- Zaměření se na detaily vede k úspěchu: např. pacient nemá rád použití ochranné roušky kolem krku atd.
- ideální je, aby byl pacient objednán tak, že může rovnou přijít do ordinace s vynecháním pobytu v čekárně.

- Tvoření obdobného „scénáře“ při každé návštěvě, shodné rysy – jednoduché pokyny, klidný hlas a psychika lékaře, v závěru prohlídky vložení koncovky ultrazvuku či zubní vrtačky do úst a její uvedení do chodu, i když nedochází k zákroku. Lékař se snaží poznat, jak dlouho s ním bude mít pacient trpělivost. Je důležité, aby si pacient zafixoval skutečnost, že je to lékař, kdo rozhoduje o ukončení procesu.
- Prohlídka ordinace ano, sahat však jen na věci, které to umožňují, bez osahávání nástrojů, při neklidu pacienta zkusit převést pozornost, dát dítěti do ruky oblíbený předmět nebo např. minutku, aby sledovalo čas zákroku.
- Při prvním ošetření volí pan doktor zub s menším kazem, aby preparace nebyla tak bolestivá.
- Nejdůležitější je získat důvěru dítěte s PAS a naladit se na něj.
- Lékař by měl mít nachystané všechny nástroje tak, aby nemusel odbíhat a mohl věnovat plnou pozornost pacientovi s PAS.
- Problémem mohou být i rukavice, které má stomatolog nasazené, je důležité na videonahrávce analyzovat, co spouští nežádoucí reakce u pacienta s PAS a třeba použít rukavice jen na levou ruku a takto postupovat i v jiných detailech.
- Interval návštěv pacientů s PAS je doporučen jednou za 3–4 měsíce.

příloha 1

Informace o sanaci chrupu dětí v celkové anestezii v Dětské nemocnici FN Brno pro děti do 6 let s hmotností méně než 20 kg mající závažnou diagnózu

- Zubní ambulance v Dětské nemocnici FN Brno **neposkytuje ambulantní péči**. Své pacienty s potřebou akutního ošetření prosím nedelegujte k nám.
- Sanace chrupu v CA probíhá na objednávku s tím, že **objednávací doba je 5 měsíců** a případně se prodlužuje.
- Pacient se před zákrokem v CA dostaví do ambulance a dohodne si termín.
- Na ambulantní vyšetření je nutné se objednat a to na čísle **532 234 612**. Telefonovat můžete vždy **ve čtvrtek v čase od 7.00 do 15.30 hodin**. **Vyšetření probíhají vždy ve čtvrtek**[1].
- Pacient se vždy dostaví v doprovodu zákonného zástupce a musí mít kartičku zdravotní pojišťovny.
- Sanace chrupu v CA v Dětské nemocnici **je hrazena pojišťovnou**.
- V CA sanujeme chrup dětí, které splňují následující kritéria: **mají věk do 6 let**, **hmotnost méně než 20 kg**, **mají závažnou diagnózu**. Ostatní děti odesílejte na pracoviště Pedostomatologie do FN u sv. Anny v Brně.
- Sanace v CA je vždy spojena s hospitalizací minimálně na jednu noc

https://www.fnbrno.cz/informace-o-sanaci-chrupu-deti-v-celkove-anestezii/t5999

1 indikační vyšetření

příloha 2

Informace o sanaci chrupu dětí v celkové anestezii ve Fakultní nemocnici u sv. Anny v Brně pro děti od 6 let věku mající závažnou diagnózu

Adresa:

Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně
budova S2, 5. patro

Pekařská 664/53
602 00 Brno

Telefon:

+420 543 183 430
+420 543 183 414
+420 543 185 459
+420 543 185 454

Ordinační doba: 7.30 – 14.45

Náplň práce:

- konziliární služby a ošetření rizikových pacientů od 6 let na základě doporučení od privátního lékaře nebo lékaře z FN na úrovni odbornosti praktického zubního lékaře[2]
- žurnální služba kliniky v oblasti dětského zubního lékařství
- ošetřování poranění zubů
- poskytování léčebně-preventivní péče v oblasti dětského zubního lékařství na základě doporučení privátního lékaře
- ošetření pacientů na úrovni praktického zubního lékařství zaregistrovaných jednotlivými lékaři oddělení
- ošetření hendikepovaných dětí od 6 let věku v celkové anestezii[3]

https://www.fnusa.cz/pro-pacienty-a-navstevy/pracoviste/sk-zakladni-informace/sk-ambulance/

2 Vyšetření je možné absolvovat v ordinační době ambulance bez předešlého objednání.
3 Probíhá bez hospitalizace, tzv. jednodenní medicína.

Ambulantní ošetření pacientů s mentálním postižením

Mgr. Renáta Krčilová

Pro práci s pacienty s mentálním postižením či pacienty s PAS je stěžejní zázemí, jaké jim poskytují jejich rodiny, a péče, kterou jim věnují právě členové jejich rodin. V ideálním světě před vlastním vyšetřením a ošetřením by měl probíhat rozhovor s rodiči, který poskytne informace o tom, jak se pacient chová a jak reaguje, jaké má návyky, zda má nějaké zvláštnosti v pohybu, jak komunikuje, co ho uklidňuje a jakou by mohl chtít odměnu. Ideální před vyšetřením je trénink ještě v domácím prostředí. Naprosto klíčový je spolupracující rodič se zájmem o ošetření dítěte. Pokud dojde k selhání jakékoli podmínky vedoucí k úspěšnému ošetření, je nutné dítě odeslat na specializované pracoviště k ošetření v analgosedaci.

Ošetření pacientů s mentálním postižením v analgosedaci

Jedná se o metodu, kdy podanými léky ve směsi, ústy anebo nitrožilně, redukujeme vnímání bolesti a strachu pacienta. Pacient je klidný a díky podaným lékům má pozákrokovou amnézii, tedy ztrátu paměti na okolnosti zákroku. Pacient má při výkonu sníženou úroveň vědomí, ale spontánně a nezávisle dýchá, má průchodné dýchací cesty, adekvátně reaguje na slovní pokyny. Pacient opouští zařízení 2–6 hodin po ukončení anestezie, vždy se hodnotí jednotlivě, podle stavu. Je samozřejmostí, že provádění analgosedace je možné pouze na specializovaném pracovišti s odpovídajícím technickým i personálním zázemím, které bez problémů zvládne možné vzniklé nežádoucí stavy, jako jsou prohloubená sedace se ztrátou průchodnosti dýchacích cest, tachykardie (zrychlený srdeční běh) či prodloužené zotavení.

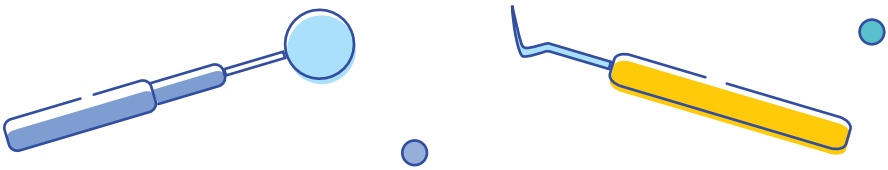

Ošetření v celkové anestezii

Celková anestezie v zubním lékařství je metoda, která usnadňuje zubní ošetření u pacientů se speciálními potřebami. Je to metoda, která umožňuje při zubařském výkonu přehledné operační pole, tedy dutinu ústní, a pacienta v klidném stavu. Jedná se o monitorovanou anesteziologickou péči (analgosedaci), kterou definuje útlum vědomí a útlum vnímání bolesti, částečná nebo podstatná ztráta ochranných reflexů včetně schopnosti udržet průchodné cesty dýchací a účelně reagovat na slovo či dotek. Přísný důraz při poskytování celkové anestezie je kladen na technické a přístrojové vybavení, organizaci a personál pracoviště. Úvod do celkové anestezie je možný inhalačně, tedy cestou vdechování anestetických plynů maskou anebo nitrožilně, to v případě, že si nechá pacient zavést nitrožilní katetr. Při řádné monitoraci pulzu, tlaku a saturace (okysličení) je pacient uveden do řízeného bezvědomí směsí léků, jako jsou léky od bolesti (opiáty), léky přímo způsobující ztrátu vědomí (anestetika) a léky, které umožní anesteziologovi zavést dýchací trubičku do dýchacích cest pacienta ústy anebo nosem, podle požadavků operatéra. Nyní je možné dutinu ústní řádně prohlédnout a zjistit celý rozsah a délku ošetření. Anesteziolog s operatérem spolupracuje a dávkuje léky na udržení tohoto stavu vědomí po celý výkon. Po ukončení výkonu v dutině ústní

anesteziolog ukončuje dávkování léků a vyvádí pacienta z anestezie. Jakmile si již pacient sám dýchá, je vytažena i trubička na dýchání, jsou řádně odsáté dýchací cesty a ve stabilizovaném stavu je pacient z operačního sálu předáván na dospání se na oddělení. Po zotavení je předán do domácího ošetřování a po dobu 24 hodin nesmí být sám, ani doma, ani v ústavu. Takto vypadá jednodenní stomatologická péče v celkové anestezii.

Dovolte mi prosím, abych připomenula, že existuje celá řada nezodpovězených otázek, zda cesta ošetření chrupu v celkové anestezii se všemi svými riziky, a mnohdy opakovaná, je opravdu tou efektivní strategii, a zda je tato cesta vhodná a bezpečná tak, aby byla trvalou součástí péče o ústní zdraví.

Dovolte mi také požádat Vás o sdílení osobnostních rysů pacienta se zdravotníky. Podělte se o informace, o vzorce chování, o stupeň spolupráce, zda je možné se pacienta dotýkat, zda je možné na něj mluvit, zda si nechá zavést kanylu do žíly, zda má sebou oblíbenou hračku, zda existují typy a triky, jak jej na chvíli zaujmout, na jaké oslovení je zvyklý. Myslete prosím na to, že Vy jste ti, kteří pacienta detailně znají a že zdravotníci jsou ti, kteří jej vidí poprvé v životě a nic o jeho povaze a chování netuší. Všem se nám jedná o co nejmenší traumatizaci pacienta a o klidný úvod do celkové anestezie. Jako zdravotníci bereme nutnost fyzického zvládnutí pacienta jako poslední možnost velmi vážně. Víme, že se jedná ze strany pacienta o obranu, chápeme, že je vyděšený, ale právě i taková agrese, i když obranná, je nebezpečná jak pro pacienta, tak i pro zdravotníky.

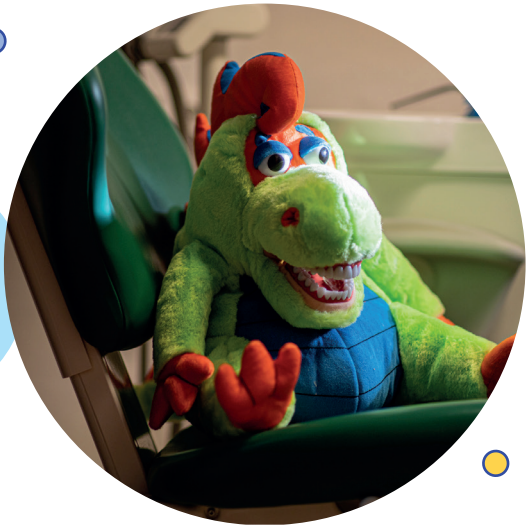

Stomatologická péče o nespolupracující pacienty

MUDr. Eva Míšová, Ph.D., MBA

Nespolupracující pacient je každý pacient, jehož míra spolupráce s lékařem je omezená.

Může být omezena věkem pacienta – jeho celkovou nezralostí (každé dítě do tří let není dost mentálně zralé, aby zvládlo stomatologické vyšetřené lékařem, a každé dítě do šesti let nezvládne náročnější ošetření u stomatologa – proto pojišťovny proplácejí rozsáhlejší stomatologické ošetření dětí do 6 let v narkóze nebo do 15 let v sedaci rajským plynem nebo Midazolamem).

Další skupinou jsou pacienti s omezením spolupráce na základě vůlí neovlivnitelných skutečností, jako jsou fobie (potvrzená psychologem, psychiatrem), záškuby a tiky a silný dávící reflex.

Poslední skupinou s omezenou spoluprací u zubního lékaře jsou pacienti s hendikepem, nejčastěji mentálním. Je to velmi heterogenní skupina pacientů s rozdílnými potřebami a nároky na stomatologické ošetření, pro všechny však platí tato následující pravidla.

Pravidla pro stomatologickou péči o nespolupracujícího pacienta

ZÁKLAD PÉČE JE PÉČE DOMÁCÍ

Základem každého zdravého a funkčního chrupu je domácí péče, i když chápu, jak moc může být pro rodiče hendikepovaného dítěte náročná. Používejte vhodný měkký kartáček dle věku dítěte (dětský/dospělácký), měňte ho jednou za 2 měsíce. Nebojte se koupit elektrický kartáček, lepší koupit sonický než mechanický rotační. Zubní pastu používejte vždy s obsahem fluoridů. U dětí do 6 let dětskou pastu s obsahem fluoridů 1000 ppm, u starších dětí 1450 ppm fluoridů – pokud vyplivují. Pokud ne, zůstaňte u dětské. Pokud dítě bezpečně vyplivne, můžete 1x týdně místo pasty použít fluoridový gel. Pokud dítě nevyplivuje, lze nanést v ordinaci fluoridový lak jednou za ½ roku. Účinnost gelu a laku v podpoře remineralizování počátečních kazů je srovnatelná.

NAJDĚTE SI STOMATOLOGA JEN NA „KONTROLY“

I když je to nesmírně náročné, pokuste se najít pro své dítě stomatologa, ideálně toho, který ošetřuje Vás jako rodiče. Berte své dítě pravidelně na preventivní kontroly chrupu. Pokud stomatolog odhalí zubní kaz nebo nějaký jiný problém, který nedokáže sám vyřešit, vystaví Vám doporučení k ošetření na specializovaném pracovišti.
Pokud u svého dítěte odhalíte problém, který byste rádi s někým nezávazně konzultovali, můžete mi napsat na Facebook nebo Instagram na profil „dětská zubařka“, kde s Vámi daný problém ráda rozeberu. Na Facebooku existuje spousta skupin zabývajících se poradenstvím, rodiče v nich sdílejí tipy a triky na hygienu a ošetření, určitě by bylo příjemné být součástí některé z nich. Nejste na všechno přece sami.

SPECIALIZOVANÉ PRACOVIŠTĚ NA „VÝKONY“

Podívejte se na internetu nebo se informujte u svého stomatologa o nejbližším vyšším specializovaném pracovišti, kde vám budou schopni nabídnout ošetření. Ošetření bez přímé úhrady, tedy „na pojišťovnu“, nabízí většinou fakultní a všeobecné nemocnice. Není na škodu vyhledat si i bezesmluvní zdravotnická zařízení v okolí, kde by bylo sice ošetření provedeno na přímou úhradu pacientem, ale péče bývá na vysoké úrovni a čekací doba na zákrok neúměrně kratší než v nemocnicích, kde se může na zákrok v celkové narkóze čekat v průměru až jeden rok i déle.

Stomatologická péče se zdá být v dnešní době na mnoha místech nedostupná, protože se změnil systém práce zubního lékaře – pracuje se dnes precizně se zvětšením mikroskopy a na sucho náročnými materiály vyžadující extrémně pečlivou práci. Také rozložení stomatologů není rovnoměrné, koncentrují se ve městech a ubývá ordinací na vesnicích. Nebojte se tedy za stomatologem dojíždět, pokud vám lékař a jeho práce s hendikepovaným dítětem vyhovuje. Pokud se vám nedaří najít ošetřujícího lékaře, můžete využít možnosti kontaktovat svou zdravotní pojišťovnu nebo navštívit tyto stránky Ministerstva zdravotnictví: *https://nedostupnapece.mzcr.cz/*.

Dentální hygiena

Tereza Sisáková, DiS.

Kdo je dentální hygienistka?

Dentální hygienistka je součástí zubního týmu a její hlavní pracovní náplní je pomáhat při prevenci zubního kazu a onemocnění dásní.

Jak často chodit na dentální hygienu?

Doporučuje se chodit jednou až dvakrát za rok nebo dle potřeby.

Dentální hygiena u dětí s PAS

U dětí s PAS je velice důležité, aby byly zvyklé na čištění zubů. Komplikace spojené s kazivostí a bolestmi zubů jsou vždy nepříjemné jak pro děti, tak i pro ty, co o ně pečují. Vždy je lépe předcházet zubnímu kazu správným čištěním a životosprávou, než pak trávit hodiny v zubní ordinaci a řešit problémy s ošetřováním dětí, narkózou apod.

Proč je dobré navštívit dentální hygienu?

Zubní hygienistka naučí Vás i vaše děti správně pečovat o zuby. Poradí s výběrem pomůcek na čištění zubů. Potom pomocí speciálních past a nástrojů odstraní ze zubů povlaky a zubní kámen a na závěr nanese na zuby fluoridační gel, který chrání sklovinu před zubním kazem.

Odkdy chodit na dentální hygienu

Záleží opět na úrovni dentální hygieny dětí. Ideální věk je kolem šestého roku dítěte a samozřejmě, že je dobré přijít i dříve.

Jak často čistit zuby?

Je dobré již od prvního prořezaného zoubku v šesti měsících života učit děti, že zoubky se čistí ráno a večer. To znamená, že jim opravdu čistíme zuby pomocí malého kartáčku a klidně i nějaké pasty pro miminka.

Jakou zubní pastu?

Častá otázka je, jestli s fluoridy nebo bez. Sklovina zubů je složená z krystalů, mezi kterými jsou malé mezírky, ve kterých může vznikat zubní kaz. Pomocí past a dalších přípravků s fluoridy můžeme tyto mezírky částečně vyplnit a předejít tak vzniku zubního kazu.

Co nejvíc kazí zuby?

Jsou to samozřejmě cukry. Nejhorší jsou slazené nápoje. Šťávy a slazené čaje (i medem) jsou pro zubní sklovinu špatné.

Co je zubní kaz a jak vzniká?

Zubní kaz je onemocnění tvrdých zubních tkání a příčinou jeho vzniku jsou bakterie, cukry, zubní povlak a špatná hygiena dutiny ústní.

Tipy pro správnou dentální hygienu u dětí s PAS

Zkuste jít dětem vždy příkladem. Ať vidí, že i rodiče si čistí zuby. Čistěte si zuby s nimi.

Naučte je na sonický kartáček. Tento kartáček Vám při správném používání ulehčí práci s čištěním zubů.

Používejte 1x týdně přípravky na fluoridaci skloviny.

Např. Elmex gel nebo GC Tooth mousse. Výrazně tím předejdete kazivosti zubů.

Dávejte dětem pít vodu.

Čistěte mezizubní prostory nití nebo mezizubním kartáčkem.

vydalo v roce 2023

Jdeme Autistům Naproti z.s.

www.jan-olomouc.cz